

Prøvegravningsrapport for Tørvevej/Fensmark

NÆM 2000:119

Gruber af oldtidskarakter

Fensmark Sogn, Tybjerg Herred, Storstrøms Amt (tidl. Præstø)

Stednr. 05.07.03

Matr.nr. 3^q Fensmark by, Fensmark.

4-cm kort: 1512 IV SV

Prøvegravningsrapport for Tørvevej/Fensmark

NÆM 2000:119

Undersøgelsens forhistorie

Forud for etableringen af et ældrecenter på matr.nr. 3^q Fensmark by, Fensmark (lokalplan nr. F.24.1 – område A) blev der foretaget en prøvegravning. Arkivalsk kontrol viste, at det berørte areal lå i umiddelbar nærhed af mange boplads- og løsfund fra især ældre og yngre stenalder. Desuden ligger den middelalderlige Fensmark Kirke kun 250 meter vest for arealet. Holmegård Kommune bevilgede undersøgelsen og stillede rendegraver til rådighed.

Forløb

Den 10.-12. januar blev der trukket søgegrøfter på arealet. Da rendegraveren havde andre opgaver for kommunen nåede arbejdet ikke at blive færdigt disse dage, og p.gr.a. frost i jorden kunne det først genoptages d. 24. januar. Den 25. og 26. januar færdiggjordes søgegrøfterne og der blev udvidet omkring koncentrationen af anlæg i grøft I. Registrering og opmåling af de fundne anlæg blev foretaget d. 24., 29. og 30. januar.

I alt gravedes 11 søgegrøfter på arealet, i omtrent nord-syd gående retning og med ca. 20 meter imellem. Der blev gravet med maskinen i 24 timer, men da det drejede sig om en almindelig rendegraver, med en skovlbredde på kun 160 cm, tog det lang tid at trække grøfterne. Derfor var det ikke muligt at lægge grøfterne tættere. Udvidelsen i grøft I krævede især meget tid, da maskinen skulle flytte bunkerne.

De fleste anlæg blev opmålt og snittet, mens anlæg af moderne karakter blot blev indmålt. De steder hvor der var en koncentration af anlæg blev grøften tegnet i 1:50 (dvs. Grøft I, II, V, VII og XI), de resterende anlæg blev indmålt på oversigtsplanen i 1:1000. Så mange anlæg som der var tid til blev tegnet i 1:10, men en del blev blot beskrevet.

Daglig leder af undersøgelsen var arkæologistuderende Jonas Christensen. Desuden deltog museumstekniker-elev Erik Lillienfryd, Næstved Museum. Ansvarlig leder var museumsinspektør Thomas Roland, Næstved Museum.

Holmegård Kommune bekostede undersøgelsen og stillede rendegraver til rådighed. Holmegård Kommune, Holmegårdsvej 4, Fensmark, 4700 Næstved. att/Grethe Andersen.

Topografi

Arealet er beliggende lige syd for Holmegårds Mose, på den første markante stigning i terrænet (fra mosebassinets 31 m.o.h. til 50 m.o.h.). Selve arealet faldt svagt mod nord, men var ellers relativt fladt.

Undergrunden bestod af ler, dog med enkelte sandpletter. Der var desuden en del koncentrationer af kridt og mange flintesten i jorden.

Målesystem

Der blev ved anvendelse af målebånd og vinkelprisme opsat et målesystem over hele området. Hovedlinien udlagdes langs skellet mod syd, med skæringspunkt længst mod øst i 100/100. For hver 50 meter opsattes en landmålerstok, i en ret linie 2 m nord for hegnet mod skolens område (omtrent følgende en grøft langs markgrænsen).

Fra denne linie udmålte punkter ude i arealet, som markeredes med landmålerstokke. Ud fra disse punkter indmålte punkter i grøfterne. Punkterne har koordinater i det overordnede målesystem, men grøfterne løber skævt i forhold til målesystemet.

Undersøgelsens resultat

Der blev i alt registreret 70 anlæg, hvoraf de fleste var gruber, mens der kun fandtes ganske få stolpehuller. Der blev ikke gjort nogen daterende fund, men de fleste snittede og beskrevne anlæg havde "oldtids-karakter" og indeholdt ingen tegl. Anlæggene lå rimelig spredt, men der kan udskilles tre koncentrationer:

Sydenden af Grøft XI: Her fandtes anlæg A56-67. Der blev udvidet omkring nogle stolpehuller i grøften, men det viste sig at de ikke var del af en konstruktion. Anlæggene er generelt meget lyse i fylden og der blev ikke gjort nogen fund.

Nordenden af Grøft VI og VII: I enderne af de to grøfter fandtes anlæg A39-46. Anlæggene var overvejende mørke i fylden og er sandsynligvis fra oldtiden. De kunne antyde tilstedeværelsen af et bopladsområde eller anden aktivitet længere mod nord.

Grøft I og II: Den største koncentration af anlæg fandtes i området tættest på kirken. Her blev der registreret 35 anlæg (A1-35), og der blev derfor udvidet omkring grøft I. Anlæggene omfatter nogle større gruber med sortbrunt fyld (A4, A6, A20 og A22), som utvivlsomt er fra oldtiden. I nordenden af udvidelsen fandtes 2 regulære stolpehuller (A23 og 24), mens et tredje, som lå på linie med dem, viste sig at være del af kulturlaget A19. Stolpehullerne er altså ikke del af nogen konstruktion, men kan være oldtid. Omtrent midt i feltet lå 7 aflange gruber (A10-16), som måske blot er naturlige fænomener.

Mængden af anlæg aftog i alle retninger fra koncentrationen, og der blev ikke gjort nogen

fund af genstande eller regulære kogestensgruber. Der er derfor formentlig ikke tale om et decideret bopladsområde indenfor det undersøgte areal, men måske indikerer anlæggene tilstedeværelsen af en boplads mod vest.

Der blev altså ikke konstateret spor af egentlig bebyggelse på arealet, men anlæggene vidner om at der har været aktivitet i området i løbet af oldtiden. I markoverfladen fandtes også mange afslag og stumper af brændt flint, især i den vestlige del.

Jonas Christensen, Næstved Museum 01-02-2001

Anlægsliste

A1: Grube. Grøft I. Tegn. 1. Snittegn. 1.
Grube af gråbrunt let sandet, fedtet ler med enkelte trækulsnister.

A2: Grube. Grøft I. Tegn. 1. Snittegn. 1.
Heterogent gråbrunt, let sandet, fedtet ler.

A3: Grube. Grøft I. Tegn. 1.
Meget lys i overfladen, med meget kalk. Moderne ?

A4: Grube. Grøft I. Tegn. 2. Snittegn. 1.
Grube af mørk sortbrun let sandet ler med trækulsnister.

A5: Grube. Grøft I. Tegn. 2.
Humøs, "muldagtig" grube med kalkpletter. Moderne ?

A6: Grube. Grøft I. Tegn. 2. Snittegn. 1.
Grube af mørk gråbrun, fedtet, let sandet ler med mørkere partier.

A7: Grube. Grøft I. Tegn. 2. Snittegn. 1.
Grube af gråbrun sandet ler.

A8: Stolpehul. Grøft I. Tegn. 2. Snittegn. 1.
Stolpehul med fyld af mørk gråbrunt, fedtet, let sandet ler.

A9: Grube. Grøft I. Tegn. 3.
I fladen havde fyldet samme karakter som A14.

A10: Grube. Grøft I. Tegn. 3.
I fladen havde fyldet samme karakter som A14.

A11: Grube. Grøft I. Tegn. 3.
I fladen havde fyldet samme karakter som A14.

A12: Grube. Grøft I. Tegn. 3.
I fladen havde fyldet samme karakter som A14.

A13: Grube. Grøft I. Tegn. 3.
I fladen havde fyldet samme karakter som A14.

A14: Grube. Grøft I. Tegn. 3. Snittegn. 1.
Aflang grube af brunrå leret sand med en del naturlig flint.

A15: Grube. Grøft I. Tegn. 3.
I fladen havde fyldet samme karakter som A14.

A16: Grube. Grøft I. Tegn. 3.
I fladen havde fyldet samme karakter som A14.

- A17: Grube. Grøft I. Tegn. 3.
Aflang diffust afgrænset grube. Måske del af A19.
- A18: Grube. Grøft I. Tegn. 3.
Diffust afgrænset grube. Måske del af A19.
- A19: Fyldskifte. Grøft I. Tegn. 3.
Parti af mørkere ler, måske det nederste af muldlaget ?
- A20: Grube. Grøft I. Tegn. 3.
Aflang grube af mørkt sortbrun ler.
- A21: Grube/stolpehul. Grøft I. Tegn. 4.
- A22: Grube. Grøft I. Tegn. 4. Snittegn. 1.
Grube af mørkt sortbrunt sandet ler med trækulsnister.
- A23: Stolpehul. Grøft I. Tegn. 4. Snittegn. 1.
Stolpehul af gråbrunt sandet ler.
- A24: Stolpehul. Grøft I. Tegn. 4. Snittegn. 1.
Stolpehul af gråbrunt sandet ler.
- A25: Grube. Grøft I. Tegn. 5.
- A26: Grube. Grøft I. Tegn. 5. Snittegn. 1.
Mulig grube, diffust afgrænset i bunden - måske blot naturlig jordlag. Fyld af lys gråbrun let sandet ler.
- A27: Stolpehul. Grøft II. Tegn. 6.
- A28: Grube. Grøft II. Tegn. 6.
- A29: Grube. Grøft II. Tegn. 6. Snittegn. 1.
Grube af mørkt sortbrunt let sandet ler med mange sten (især flint).
- A30: Grube. Grøft II. Tegn. 6.
- A31: Grube. Grøft II. Tegn. 6. Snittegn. 1.
Grube af mørkt gråbrunt let sandet ler.
- A32: Grube. Grøft II. Tegn. 6.
Slettet.
- A33: Grube. Grøft II. Tegn. 6. Snittegn. 1.
Grube af mørkt gråbrunt let sandet ler.
- A34: Grube. Grøft IV. Oversigtsplan.
Cirkulær grube af mørkbrunt, homogent, humøst, fedtet ler. Dia.: 140 cm, Dybde: 25 cm.

A35: Grube. Grøft V. Tegn. 6.

A36: Grube. Grøft V. Tegn. 6.

A37: Grube. Grøft V. Tegn. 6.

A38: Fyldskifte/grube. Grøft V. Tegn. 6.

Større fyldskifte af lyst brungråt, humøst ler med mange sten, heraf flere på over 30 cm. Længde ca. 4 m, Dybde: 25 cm.

A39: Grube. Grøft VI. Oversigtsplan.

Cirkulær grube med fyld af lyst gråbrunt, fedtet, sandet ler. Dia.: 40 cm, Dybde: 12 cm.

A40: Grube. Grøft VI. Oversigtsplan.

Cirkulær grube af gråbrunt, humøst, sandet ler. Dia.: 72 cm, Dybde: 22 cm.

A41: Aflang grube. Grøft VI. Oversigtsplan.

Aflang grube eller grøft af gråbrunt, humøst, sandet ler. Flademål: 135 cm x 30 cm. Dybde: 10 cm.

A42: Stolpehul. Grøft VII. Tegn. 7. Snittegn. 2.

Stolpehul med fyld af lyst gråbrunt, fedtet, sandet ler.

A43: Grube. Grøft VII. Tegn. 7. Snittegn. 2.

Cirkulær grube af mørkt, gråbrunt, humøst ler.

A44: Grube. Grøft VII. Tegn. 7. Snittegn. 2.

Cirkulær grube af gråbrunt, humøst, fedtet ler med pletter af gulbrunt ler.

A45: Grube. Grøft VII. Tegn. 7. Snittegn. 2.

Cirkulær grube af sortbrunt, humøst, fedtet ler.

A46: Aflang grube. Grøft VII. Tegn. 7. Snittegn. 2.

Aflang grube af sortbrunt, humøst, fedtet ler.

A47: Stolpehul. Grøft VIII. Oversigtsplan. Snittegn. 2.

Muligt stolpehul af lyst gråbrunt fedtet ler.

A48: Grube. Grøft VIII. Oversigtsplan. Snittegn. 2.

Grube af lyst gråbrunt fedtet ler, kraftigt spættet med gulbrunt undergrundsler.

A49: Grube. Grøft IX. Oversigtplan.

Cirkulær grube med rundet bund af mørkt gråbrunt, fedtet ler med flere sten. Dia.: 45 cm, Dybde: 23 cm.

A50: Grube. Grøft IX. Oversigtplan.

Cirkulær grube med flad bund og stejle sider. Fyld af gråbrunt, fedtet ler med enkelte småsten. Dia.: 36 cm, Dybde: 16 cm.

A51: Grube. Grøft IX. Oversigtplan.

Aflang grube af gråbrunt, homogent, fedtet ler med enkelte sten (på ca. 15 cm), heraf nogle ildskørnede, samt en stor sten (35 cm). Flademål: 200 cm x 90 cm, Dybde: 33 cm.

- A52: Grube. Grøft IX. Oversigtsplan.
Cirkulær grube af gråbrunt, fedtet sand med en del småsten. Dia.: 105 cm, Dybde: 22 cm.
- A53: Grube. Grøft Xa. Oversigtsplan.
Cirkulær grube af lyst brunt, homogent, humøst ler. Løst i strukturen. Dia.: 85 cm, Dybde 23 cm.
- A54: Grube. Grøft Xb. Oversigtsplan.
Cirkulær grube af sortbrunt fedtet ler med mange sten (heraf mange flintesten). Dia.: 120 cm, Dybde: 20 cm.
- A55: Stolpehul. Grøft Xb. Oversigtsplan.
Stolpehul af lyst gråbrunt, fedtet ler. Dia.: 34 cm, Dybde: 8 cm.
- A56: Stolpehul. Grøft XI. Tegn. 7. Snittegn. 2.
Stolpehul af lyst gråbrunt, fedtet ler.
- A57: Stolpehul. Grøft XI. Tegn. 7. Snittegn. 2.
Stolpehul af lyst brungråt, leret sand.
- A58: Grube. Grøft XI. Tegn. 7. Snittegn. 2.
Grube af lyst gråbrunt, kompakt, fedtet ler.
- A59: Slettet.
- A60: Grube. Grøft XI. Tegn. 7. Snittegn. 2.
Grube af lyst gråbrunt, fedtet, homogent ler.
- A61: Grube. Grøft XI. Tegn. 7. Snittegn. 2.
Lille grube af gråbrunt, humøst, fedtet ler.
- A62: Slettet.
- A63: Stolpehul ?. Grøft XI. Tegn. 7. Snittegn. 2.
Muligt stolpehul af gråbrunt fedtet ler. Diffust afgrænset i bunden.
- A64: Stolpehul. Grøft XI. Tegn. 7. Snittegn. 2.
Stolpehul eller lille grube med fyld af gråbrunt, humøst, sandet ler.
- A65: Stolpehul. Grøft XI. Tegn. 7. Snittegn. 2.
Stolpehul af gråbrunt, humøst ler spættet med gulbrunt ler.
- A66: Stolpehul ?. Grøft XI. Tegn. 7. Snittegn. 2.
Muligt stolpehul eller stenspor med fyld af mørkt brunt, humøst ler.
- A67: Grube. Grøft XI. Tegn. 7. Snittegn. 2.
Grube af gråbrunt, fedtet ler. Diffus afgrænsning.
- A68: Stolpehul. Grøft XI. Oversigtsplan.
- A69: Stolpehul. Grøft XI. Oversigtsplan.
- A70: Stolpehul. Grøft XI. Oversigtsplan.

Tegningsliste

Plantegning 1	Grøft I, 1:50
Plantegning 2	Grøft I, 1:50
Plantegning 3	Grøft I, 1:50
Plantegning 4	Grøft I, 1:50
Plantegning 5	Grøft I, 1:50
Plantegning 6	Grøft II og V, 1:50
Plantegning 7	Grøft VII og XI, 1:50
Plantegning 8	Grøft I, 1:200
Snittegning 1	A1 - A33, 1:10
Snittegning 2	A35 - A67, 1:10
Oversigtsplan	Grøft I - XI, 1:1000